

Groningen, de tweede stad
van het land met de
Amsterdamse schoolstijl.

3

Stap

voor

Stap

**nog verder
door de
Oosterparkwijk**

>> **Het Treslinghuis**

Op de plaats van De Papaver stond vroeger het in 2018 gesloopte buurtcentrum Het Treslinghuis. Een reliëf in kalksteen van beeldhouwer en medailleur *Mattheus Meesters* sierde toen de hoofdingang. Mannelijke en vrouwelijke naaktfiguren met onduidelijke voorwerpen in de hand lijken naar elkaar toe te zwemmen. De symboliek van het beeld is niet duidelijk; misschien is er een verband met de opvang van TBC-patiënten in de jaren dertig. Het was vanaf de opening in 1915 een verzorgingsgesticht voor armlastige zieken. In 1959 werd het vernoemd naar Tjalling Tresling, een

Groninger advocaat, die zich inzette voor maatschappelijk misdeelden. Het reliëf bevindt zich nu in de hal van De Papaver, en u kunt het door het raam heen zien. ① ②

>> **We staan met de rug naar De Papaver, lopen rechts de Klaprooslaan uit en steken de Zaagmuldersweg over.**

>> **We lopen door de Ripperdalaan langs het Ronald McDonald Huis naar het Kooykerplein.**

Een Ronald McDonald Huis is een van donateurs afhankelijk, tijdelijk verblijfadres. Het biedt de gelegenheid aan familieleden die op afstand wonen om zo bij hun ernstig zieke kinderen te kunnen zijn. Het Kooykerplein is vernoemd naar *Hendrik Aalbertus Kooyker* (1832-1904), hij was hoogleraar interne geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Op de zes straatnaamborden staat Kooykerplein met een y (terug te vinden bij de Commissie Naamgeving Openbare Ruimte). Deze fout wordt vanwege de kosten niet teruggedraaid.

3

>> **Daar nemen we de eerste straat linksaf en lopen de Gerbrand Bakkerstraat helemaal uit tot de Dirk Huizingastraat.**

De woningen zijn in 1922 gebouwd voor personen met een 'vaste overheidsbetrekking'. Stadsarchitecten *Kazemier en Tonkens* ontwierpen de rode bakstenen woningen in de strenge Groningse stijlvariant van de *Amsterdamse School*. Toentertijd was de Gerbrand Bakkerstraat een straat die door haar bouwstijl en felle kleurstellingen allure uitstraalde. In 2004 zijn de woningen compleet gerenoveerd om aan alle moderne eisen te voldoen. De woningen bieden nu een unieke

mix van authenticiteit en moderne luxe. ③ ④

>> **Daar steken we over en lopen rechtsaf tot het einde van de Dirk Huizingastraat.**

Links zien we de voormalige Christelijke Lagere school en MULO; in 1925 gebouwd naar een ontwerp van architect *Gerhardus Hoekzema (1875-1935)*. Aan de straatzijde heeft het, in de Amsterdamse Schoolstijl gebouwde pand, een vrij gesloten, onregelmatig vormgegeven gevel met kleine stalen raampjes en verschillende metselverbanden. Hierachter liggen de gangen, en de klaslokalen grenzen aan het

schoolplein achter het gebouw. Het is nu de Verloskunde Academie. ④

>> **We slaan linksaf de Petrus Campersingel op en lopen langs de witte villa nummer 123.**

De witte villa werd in 1905 gebouwd aan wat toen de Singelweg heette. Vanaf het vroegere Damsterdiep waren er enkele landweggetjes, die naar het noorden liepen (de huidige Zaagmulders- en Oliemuldersweg) en de latere Singelweg langs de stadsgracht (rond de stadswallen). Delen van de oude stadsgracht zijn nog herkenbaar in de vijvers die het huidige UMCG-terrein begrenzen. De witte villa is in 1927 weer

verbouwd door architect *Gerhardus Hoekzema* en in 1941 is de woning verbouwd voor N.V. Glashandel Dijkstra Vereenigde. Tegelijkertijd zijn de loodsen en stallen van de eerste bewoner gesloopt tot aan de Prof. Rankestraat toe. De Glashandel wilde opslagruimtes, magazijnruimtes, een archiefruimte, een plek voor een kluis en een mogelijkheid om auto's te parkeren. **Zie ook bij Prof. Rankestraat 42-44.** Voor de veiligheid en de sier werd de voordeur voorzien van een groot smeedijzeren rasterwerk. Op de verbindingen zijn kleine flesjes te zien: flesjes standaardvorm en flesjes met een ronde buik. De

4

5

glashandel maakte medicijn-
verpakkingsglas en apotheekglas.

⑤⑥

>> **We lopen verder en komen zo bij de
ingang van het Typografen-gasthuis.**

Het Typografen-gasthuis, bestaande uit hofwoningen met centrale toegangspoort, is in 1903 gebouwd naar ontwerp van de Groninger architect *Kornelis Henricus Holthuis* (1852-1942), in een karakteristieke ambachtelijke en traditionele bouwstijl van rond de eeuwwisseling, in opdracht van het Groninger Boekverkoopers College. Het gasthuis is van algemeen belang vanwege zijn cultuur- en architectuur-historische waarde en het werd in 1995 aangewezen tot Rijksmonument. Op de boog

boven de toegangspoort zien we een schilddragende leeuw die het boekdrukkerswapen vasthoudt. Even daaronder, op een opengeslagen boek van steen, is een tekst aangebracht, die luidt: **Uit Haarlem's Bloemhof ging het licht over de aarde.** Dit verwijst naar *Laurens Janszoon Coster*, uitvinder van de boekdrukkunst. In 1477 werden voor het eerst gedrukte boeken in Groningen verkocht. Rond 1600 werden voor het eerst boeken in onze stad gedrukt. Na de oprichting in 1614 van de Rijksuniversiteit Groningen waren er in 1650 al 12 drukkerijen en tientallen boekhandels. Rond 1900 waren er 531 werklieden werkzaam in drukkerijen, boekbinderijen, boekhandels en uitgeverijen. Een

Hof

Je kijkt - en langzaam ga je
vergeten waar je vandaan
kwam en waar je naar
terug wilde

er is hier iets dat je vertelt
dat er op je werd gewacht
en aan je vraagt om niet
meer weg te gaan

en ja - even zou je willen
zijn wat je ziet.

deel van die mensen zou in 1903
in het gasthuis gaan wonen. Nu
wonen er geen mensen meer uit de
drukkerswereld. ⑦

>> **We gaan naar binnen voor een
rondwandeling door het rustieke
hofje.**

In 2003 is er ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Typografen-gasthuis bij de ingang een steen gelegd met een gedicht van *Rutger Kopland*, pseudoniem voor Rutger Hendrik van den Hoofdakker (1934-2012). Midden in het plantsoentje staat een gestileerde vogel in brons, die het midden houdt tussen een Kievit en een zwaan; poten, hals en kop vloeien in elkaar over. De sierlijkheid wordt nog eens versterkt door de

opmerkelijk lange en hoog boven zijn kop uitstekende vleugels. Dit kunstwerk van *Klaas van Dijk* (1913-1990) is geplaatst in 1988. (8)

>> **Weer buitengekomen zien we verderop, rechts naast het gasthuis, een vrijstaand herenhuis waar de CP-fabriek zijn kantoor hield.**

Iedereen kent Ranja en deze aanmaaklimonade komt oorspronkelijk uit Groningen! De CP-fabriek van David Polak aan de Petrus Campersingel produceerde de drank voor het eerst in 1921. Het werd een enorm succes en het droeg bij aan de groei van het bedrijf, dat in de jaren tachtig Groningen verliet. In de volksmond werd David Polak wel de 'natte' Polak genoemd en zijn neef Abraham Josef Polak

van de puddingpoederfabriek de 'droge' Polak.

>> **We vervolgen onze weg tot aan het kruispunt met stoplichten.**

Op de hoek staat een groot gebouw, oorspronkelijk een apotheek met woningen, gebouwd in 1934 naar een ontwerp van architect *Johannes Albertus Boer* (1895-1971). Hij liet zich vooral inspireren door de *Amsterdamse School* en de *Nieuwe Zakelijkheid*. Dit gemeentelijk monument telt drie lagen en een zolder onder een hoge kap. De kop van het gebouw heeft boven de huidige winkel erkers en een balkon, geflankeerd door schoorstenen. (9)

>> **Bij het voetgangerslicht steken we het Damsterdiep over en**

lopen rechtdoor langs de huizen aan de Damstersingel tot aan het Eemskanaal, daar aangekomen gaan we linksaf het Eemskanaal Noordzijde op.

>> **We gaan linksaf het Holtstek in en lopen deze door de Damsterbuurt zigzaggend uit.**

>> **Aan het eind gaan we rechtsaf het Damsterdiep op.**

Langs de zuidkant van het Damsterdiep bevonden zich enkele zaag- en oliemolens. Zo was de houthandel van de familie Van Houten aan het Damsterdiep gevestigd van 1831 tot 1967. Na 1876 gebruikte men ook het Eemskanaal voor de aan- en afvoer van bomen en gezaagd hout. De houtzaagmolen

De Twee Reizigers uit 1868 is in 1906 afgebroken na een brand in 1905.

(10)

>> **Dan lopen we langs Damsterdiep 215, het geboortehuis van Gerrit van Houten.**

Van Houten stamt uit de bekende Groninger familie van houthandelaars. Het oude 18e eeuwse molenaarshuis werd in 1838 gesloopt om plaatst te maken voor het huidige huis, het geboortehuis van Gerrit van Houten (1866-1934), kunstschilder en tekenaar. Hij was een zoon van Hindrik van Houten en Alida ten Bruggencate. Zijn oom was de minister die in 1874 de *Kinderwet Van Houten* introduceerde. Een tante, *Sientje van Houten*, trouwde met de zeeschilder Hendrik Willem Mesdag. Drie broers en twee zusters van Gerrit woonden tot 1970 in het ouderlijk huis. De Stichting Gerrit van Houten, opgericht in 1945, is nu eigenaar en beheert al zijn werken.

(11)

>> **We passeren het Balkgat en lopen verder langs het Damsterdiep langs de witte boerderij.**

Damsterdiep 231 ('Damsterstede'), Damsterdiep 233 ('Lindenhof') en Damsterdiep 237 ten oosten van de Van Houtenlocatie zijn ook voormalige molenaarshuizen. Het landelijke karakter van deze groene enclave komt tot uiting in de grote, parkachtige en omgrachte tuin achter de panden met een west-oost lopende vijverpartij. De tuin bezit o.a. tal van oude fruitbomen, bruine beuken, treurbeuken en rode en witte paardenkastanjes. Ook zijn er twee monumentale gietijzeren toegangshekken, waarvan eentje zich bevindt aan het Balkgat. In 1969 kregen zij de status van rijksmonument. Circa 20 bomen vóór, achter en opzij van de panden staan op de gemeentelijke monumentale bomenlijst. (12)

>> Na huisnummer 237 steken we via het zebrapad het Damsterdiep over.

Het Damsterdiep werd in 1425 gegraven en was de verbinding van de stad Groningen naar Delfzijl, waar het uitloopt in de Eems. Het is genoemd naar Appingedam, waar het doorheen loopt en waarvan het bijvoeglijk naamwoord Damster is. In 1876 werd het Eemskanaal voltooid en toen verloor het Damsterdiep zijn betekenis. Het Damsterdiep in onze wandeling heet *Buiten-Damsterdiep*.

>> Daar aan de overkant gaan we linksaf via het zebrapad terug, langs de hoge seniorenflat en het rioolgemaal.

Dit rioolgemaal, naar ontwerp van architect *Siebe Jan Bouma* (1899-1959), in de stijl van het kubistisch

expressionisme, is in 1928 in opdracht van de gemeente gebouwd om de nieuwe stadsuitbreiding Plan Oost (Oosterparkwijk) te bemalen. Het portiek is versierd met een karakteristieke sculptuur in syeniet, ontworpen door de beeldhouwer *Willem Valk* (1898-1977) waarin het jaartal 1928 is verwerkt. Voor het gebouw staat een informatiezuil. (13)

>> Verderop gaan we rechtsaf de Professor Rankestraat in.

Aan de rechterkant zien we experimentele woningbouw op nummer 15-21. Het uit vier woningen bestaande blok, gebouwd in 1920, is een van de eerste woonblokken in Nederland dat volledig werd opgetrokken uit beton, zelfs het dak. De betonnen

wanden zitten verscholen onder een witte pleisterlaag. Het is gebouwd door de *De Kondor* uit Amsterdam, in opdracht van de gemeente. Voor de bouw werden werklozen ingezet. De huur per woning bedroeg 400 gulden per jaar, want ze vielen onder de noodwoningwet waarbij de Gemeente en het Rijk er jaarlijks geld op toelegden. Eind negentiger jaren werd het woonblok gerenoveerd en o.a. de balkons aan de straatzijde verdwenen. (15) Aan de linkerkant op nummer 42-44 zien we het gebouw met hijsinstallaties van de voormalige Glashandel Dijkstra (architect *Van Linge*). **Zie ook bij witte villa.** Van 1987 tot 2005 was hier de Bloedbank gevestigd. (14)

>> **Aan het eind van de straat komen we opnieuw bij de Dirk Huizingastraat, waar wij rechtsaf slaan.**

Het Groene Kruisgebouw met zijn bijzondere erker is markant gesitueerd op de hoek van de Gorechtkade en de Dirk Huizingastraat. Het hoofdgebouw is in 1937 in opdracht van het Bestuur van de Provinciale Vereniging 'Het Groene Kruis', in de bouwtrant van de Delftse School, tot stand gekomen, naar ontwerp van architect *Jan Beckering Vinckers* (1897-1976) van het Bureau Hoekzema. (16)

>> **We slaan rechtsaf de Professor Enno Dirk Wiersmastraat in.**

Het tweede gebouw aan de linkerkant is de voormalige

Calvijnschool. Boven de hoofdingang werd in 1951 een sculptuur van gehamerd koper geplaatst, gemaakt door *Klaas van Dijk*. Binnen een omlijsting bevinden zich een jongen met een bal en een meisjesfiguur, met boven hen vliegende geabstraheerde vogels. Het beeld vormt een boeiend schouwspel tussen de opengewerkte vormen en de witte achtergrond. (17) **Zie ook 'vogel' bij het Typografen-gasthuis.**

>> **Hierna gaan we direct linksaf naar de Zaagmuldersweg en daar naar links.**

>> **Bij de tweede straat lopen we rechtsaf de Begoniastraat in en halverwege lopen we linksaf het Jasmijnpad in.**

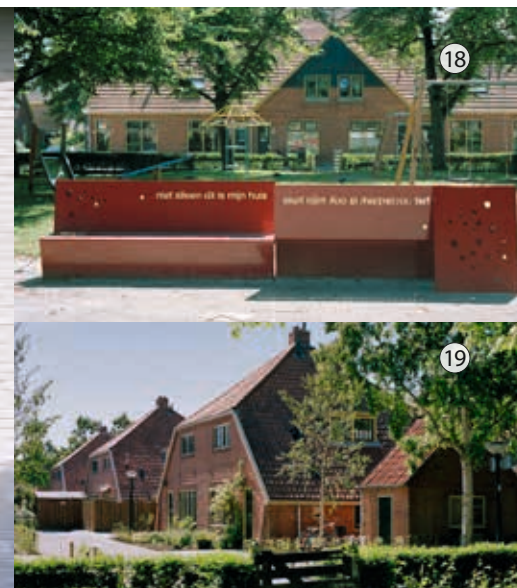
>> **Naar rechts lopen we het Lindenhof in tot aan het hekje in de haag.**

>> **We lopen door het hekje het hofje in en zittend op de rode (F)luisterbank kunnen we met een handoplegging luisteren naar de verhalen van veleer.** De ossenbloed-rode (F)luisterbank is geplaatst in 2013. Het kunstwerk valt te scharen onder de noemer *Community Art* (voor én door bewoners) en het is gemaakt samen met kunstenaar *Loes Heebink*. (18)

>> **We lopen terug naar buiten door hetzelfde hekje, slaan twee keer rechtsaf om het parkje heen, volgen de bocht naar rechts en gaan dan linksaf verder door de Lindenlaan.** (19)

>> **We lopen rechtdoor, door de Goudenregenstraat en rechts aanhoudend over het Goudenregenplein.**

>> **Aan het einde gaan we linksaf de Klaprooslaan in en lopen naar het startpunt, tevens het eindpunt van onze wandelroute, in het centrum van onze mooie groene wijk: De Papaver. (Naast De Papaver staat IKC Borgman, Integraal Kind Centrum, dat onderwijs en opvang onder één dak biedt voor kinderen van 0 tot 13 jaar.)**

De werkgroep Oosterpark Nooit Saai (ONS) is in 2009 opgericht en heeft als doelstelling: het in de Oosterparkwijk bevorderen van Kunst en Cultuur in de breedste zin van het woord. De groep bestaat uit vrijwilligers die de wijk een warm hart toe dragen. Uit de vele ingebrachte ideeën is o.a. deze rondwandeling voor uitwerking in aanmerking gekomen. Wij hopen dat u door deze **Stap voor Stap door de Oosterparkwijk** brochure met veel plezier hebt gewandeld.

PUNTEN UIT DE RIJKE GESCHIEDENIS VAN DE OOSTERPARKWIJK

Bouwstijl

De *Amsterdamse School* is een decoratieve bouwstijl die in de jaren 1910 tot 1940 erg populair was en hier groots aan de man werd gebracht. Door een gedurfd gebruik van baksteen ontstonden gebouwen als sculpturen, rijk aan detaillering, horizontale repeterende verbanden van hout, natuursteen, en gewaagde dakpartijen met diverse kleuren dakpannen. De prachtige scholen in de wijk vallen op door het gebruik van diverse steensoorten met verschillende kleuren, het repeteren van bouwelementen in de gevels, het gebruik van poorten en soms bijna verticaal opgaande daken met helder rode dakpannen. Ook de verscheidenheid in venstervormen valt op door de verschillende metselverbanden.

Voetbalstadion, bolwerk midden in de wijk

In het jaar 1933 werd in de Oosterparkwijk, aan de Zaagmuldersweg, een sportveldje aangelegd. Dat veldje groeide in de loop der jaren uit tot een waar voetbalbolwerk. Het *Oosterparkstadion*, gelegen midden in de woonwijk, werd befaamd in heel Nederland. Met regelmaat werd de woonwijk overspoeld met 12.500 enthousiaste voetbalfans. In 2005, na een indrukwekkend afscheid op 18 december voor het allerlaatste winnende competitieduel werd het oude stadion gesloten en gesloopt. Een tijdperk voorbij. (Zie: films.) Op de oude stadionlocatie ligt nu de nieuwe woonbuurt *De Velden*. De straten zijn vernoemd naar oud-voetballers, zoals de oud-international Piet Fransen.

Bronnen

De Groninger Archieven, Commissie Naamgeving Openbare Ruimte, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Staatingroningen, Beeldbank, Wikipedia.

Documentaire films

Er zijn vijf interessante documentaires over de Oosterparkwijk, gemaakt door het filmersechtpaar Piet en Sjoukje van Kuiken.

1. Werken aan Water. Documentaire over de bouw van de oude en de nieuwe Oostersluis (1938-1997).
2. Adieu Oosterparkstadion, een eerbetoon

aan een karakteristiek voetbalbolwerk, het Oosterparkstadion (1933-2005).

3. Nieuwbouw De Velden op het stadionveld van FC Groningen documentaire (2010-2011).
4. (F)luisteren in het Blauwe Dorp. Documentaire over het maakproces van de fluisterbank (2013).
5. Van Plan-Oost naar de Oosterparkwijk. Interview met Annie Tak over de geschiedenis en het heden van de wijk (2020).

Informatie: Sjoukje van Kuiken, e-mail: van-kuiken@home.nl, facebook.com/sjoukje.vankuiken. De films zijn te vinden op: Filmbank Groningen, adres: <https://www.filmbankgroningen.nl>

Colofon

Werkgroep ONS (Oosterpark Nooit Saai)

Facebook.com/Oosterparknooitsaai

Email: werkgroepoos@hotmail.nl

Sjoukje van Kuiken, Jan Meijer,

Ricky Rutgers, Jacqueline Pieters en

Menno van der Wis.

Deze brochure is gemaakt met subsidie van
de Gemeente Groningen

Idee

Werkgroep ONS

Teksten

Sjoukje van Kuiken, Jan Meijer, Ricky Rutgers

Foto's en eindredactie

Frans Geubel

Vormgeving

Staal & Duiker Ontwerpers, Haren

Druk

MarneVeenstra bv

Plattegrond en omslag

Copyright Sjoukje van Kuiken

Heruitgave (2014, 2017) 2025

Bekijk ook de 2e, 3e en 4e
Stap voor Stap wandelbrochures

